

En forbruksinnretning av klimapolitikken og drøfting av virkemiddelet klimamerking av varer og tjenester

Innlegg på møte med politisk og administrativ ledelse i Barne- og likestillingsdepartementet Oslo, 14. januar 2008

Forskningsleiar klimapolitikk Carlo Aall
caa@vestforsk.no

Problemstillinger

- 1. Er forbruksinnretningen av klimapolitikken en god idé?**
- 2. Er klimamerking av varer og tjenester en god idé?**
- 3. Hvordan kan man – eventuelt – tenke seg en ordning med klimamerking av varer og tjenester?**

Forbrukets plass i klimapolitikken

- **Bush Senior til UNCED konferansen i Rio i 1992:**
  - "The American Way of Life is Not Up for Discussion!"
- **Lavutslippsutvalget i 2006**
  - Valgte å se bort fra det å lansere virkemidler for å endre nordmenns forbruksvaner fordi det har vist seg å være vanskelig å få oppslutning om slike tiltak
- **Stoltenberg og Bjørnøy om endring av forbruk og livsstil i 2007**
  - Flere uttalelser om at "klimaet kan reddes uten at vi må leve asketisk"
- **Regjeringens klimamelding i 2007**
  - Ordet "forbruk" bare nevnt én gang i sammendraget i regjeringens klimamelding (vår understrekning): "Særskilte tiltak kan også bli vurdert for å mobilisere befolkningen til tidligere omstilling til forbruksmønstre som gir lave utslipp, enn det som en forventet stigende karbonpris vil utløse alene".
- **Er derfor heller ikke "The Norwegian Way of Life" oppe til diskusjon?**

Ulike måter å beregne det "norske" utslippet av klimagasser

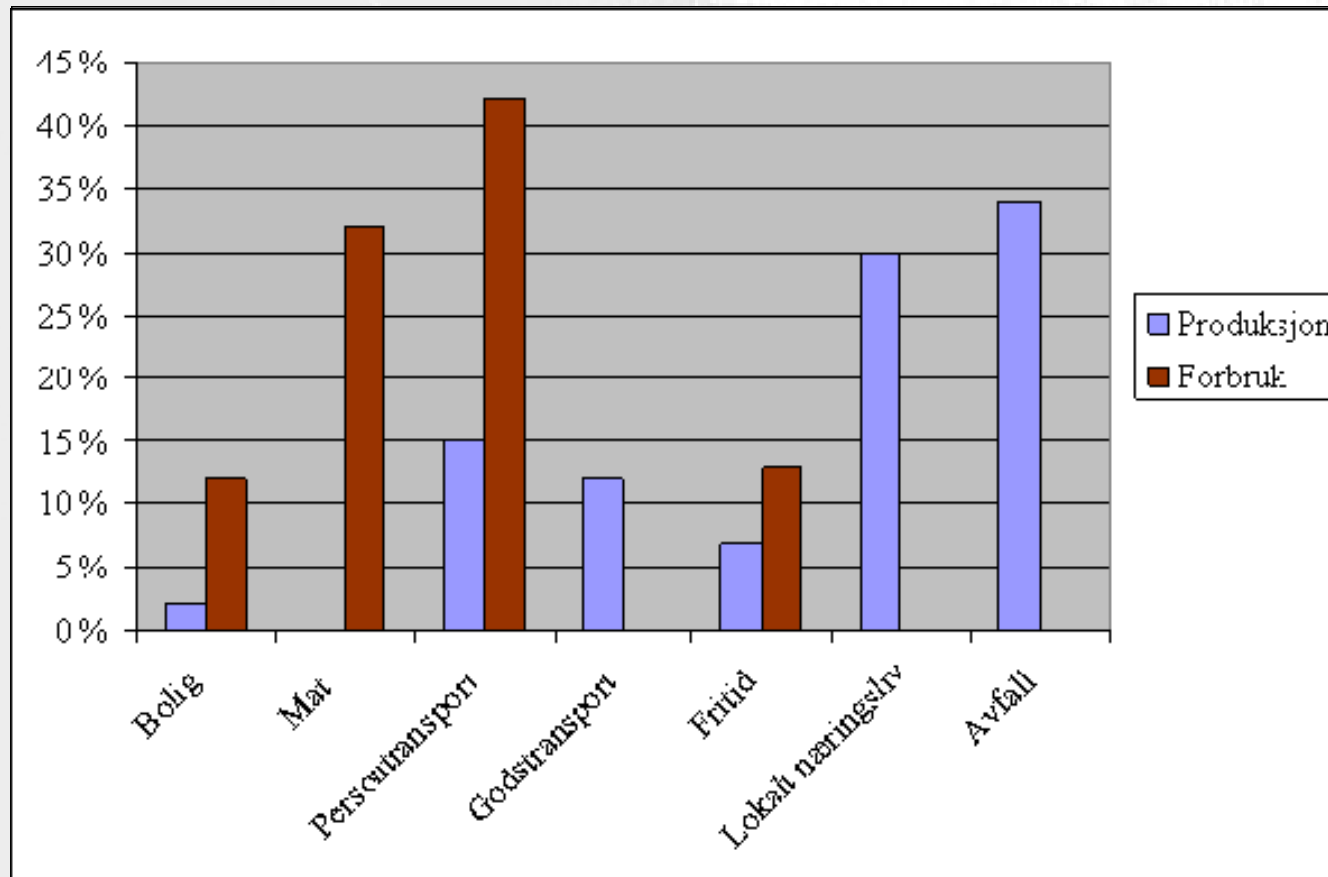
Overslag klimagassutslipp i mill. tonn CO₂-ekvivalenter, 2005

Den offisielle norske klimapolitikken

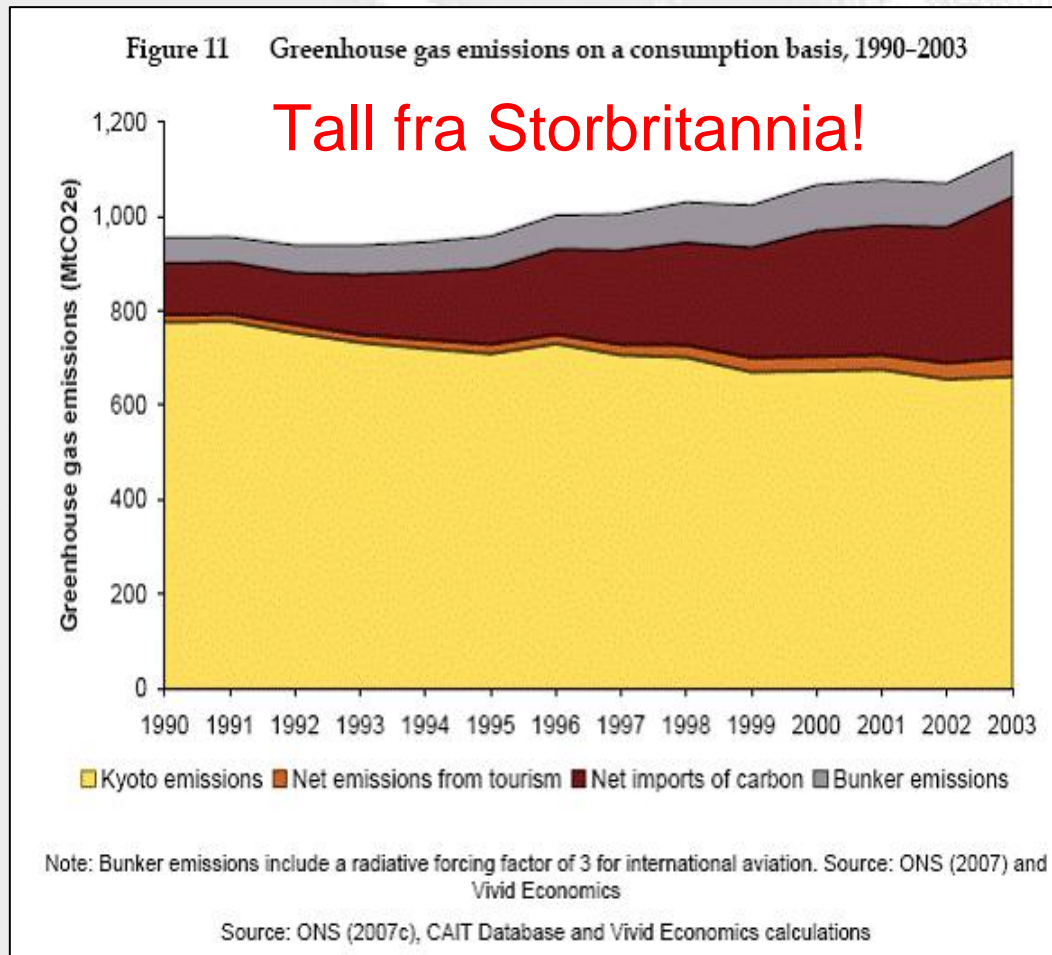
	I Norge	I utlandet (direkte)	I utlandet (indirekte)
Produksjon	54 (fra innenlandsk produksjon)	14,5 (fra utenriks sjø og fly)	16 (relatert til oljefondets andel av global aksjekapital)
Forbruk	65 (fra innenlandsk forbruk)	10 (fra nordmenns "sydenturer")	575 (utslipp ved forbrenning av norsk olje/gass)

Forbruk og produksjon: om lag likt volum men svært ulik sammensetning

Tall for Lærdal kommune (kilde SFTs og Vestlandsforskings klimakalkulator)

Og (kanskje): utslipp knyttet til forbruk øker mest

Skal beregnes for Norge i et prosjekt av Vestlandsforskning for Barne- og Likestillingsdepartementet og Miljøverndepartementet (ferdig våren 2008).

Svar på problemstilling 1:

Er forbruksinnretningen av klimapolitikken en god idé?

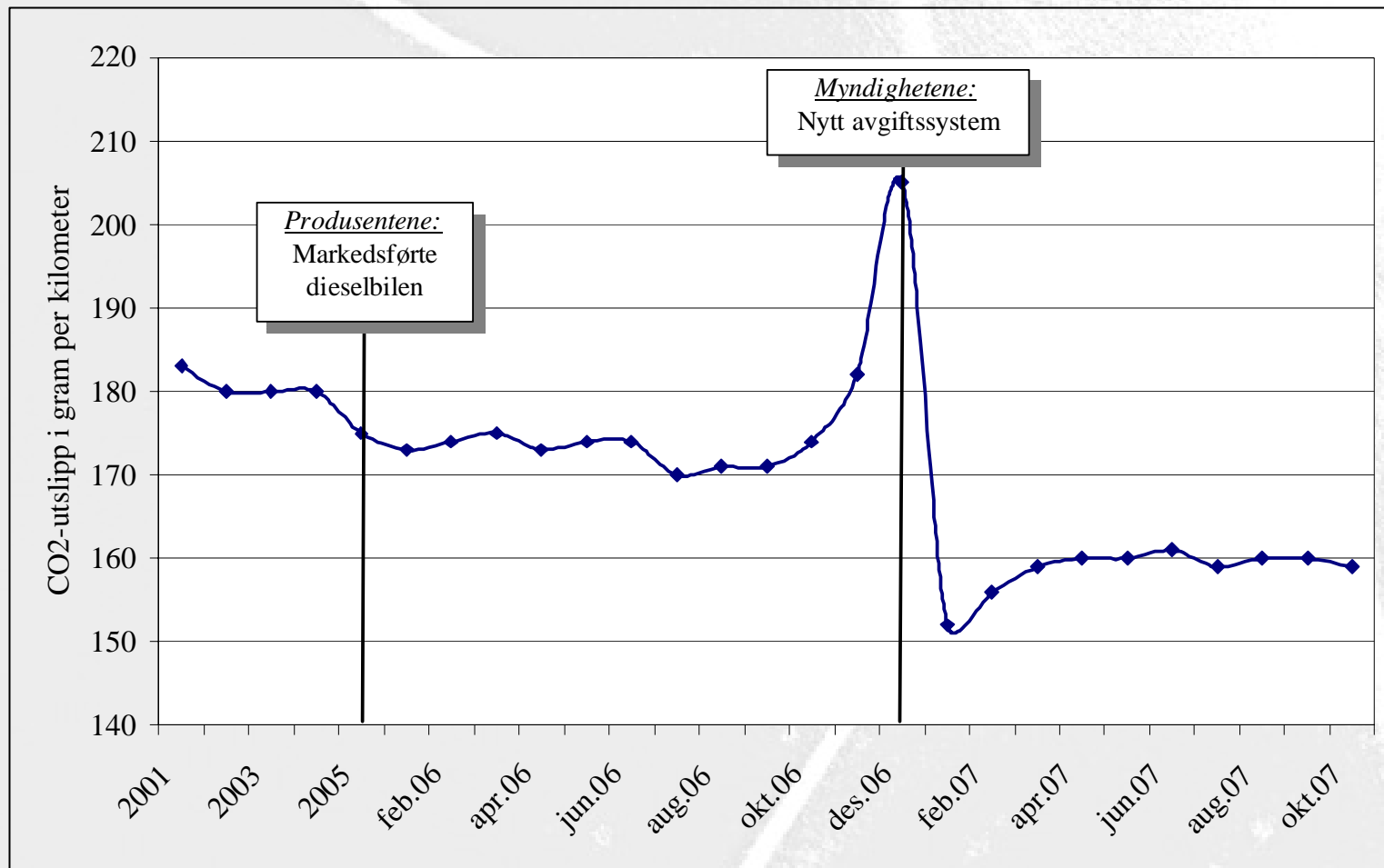
- Det er på sett og vis en umulig tanke at den (ekstremt) rikeste delen av verden ikke skal gjøre noe med sitt forbruk om vi skal ha håp om å stabilisere klimagassutslippene globalt innen 2015 og redusere utslippene av klimagasser med 50-80 % på noe lengre sikt.
- DERFOR
- Ja, det er en god (og nødvendig) idé med en langt sterkere grad av forbruksinnretningen av klimapolitikken! (som må komme i tillegg til dagens produksjonsinnretning)

Sammenhengen mellom mål og virkemiddel

		Klimamål		
		"Dyp"		"Grunn"
Virkemiddelprofil		Redusere forbruket	Substituere forbruket	Effektivisere forbruket
"Myk"	Informasjon Holdningskampanjer Miljømerking	-	+	+++
	Positive økonomiske v.m. (tilskudd)	+	+	+
"Hard"	Negative økonomiske v.m. (skatter, avgifter) Regulering	++	+	-

Miljømerking eller -avgifter?

Kilde: Materiale sammenstilt ved Vestlandsforskning (Holden, 2008)

Svar på problemstilling 2:

Er klimamerking av varer og tjenester en god idé?

- **KANSKJE**
- Uten en justering av klimapolitikken til at "The Norwegian Way of Life" blir omfattet av klimapolitikken vil klimamerking lett bli et slag i luften
- **MEN**
- Hvis klimapolitikken blir endret mye og man ønsker virkelig å gjøre noe med volumet av norsk forbruk, så er klimamerking et utilstrekkelig virkemiddel og må i tilfelle suppleres med "hardere" virkemidler
- **DERFOR**
- Klimamerking kan være en godt idé hvis
  - klimapolitikken blir mer forbruksinnrettet
  - klimamerking suppleres med andre forbruksinnrettede virkemidler

Noen utfordringer knyttet til klimamerking

- **Hva skal sammenlignes? Likt eller ulikt?**
  - Mest mening å sammenligne "likt" MEN da øker måleproblemene dramatisk
- **Hvilke produkter og tjenester skal merkes? Alle? De "viktigste"?**
  - Hundretusenvís av varer og tjenester, der utvalg, utforming og sammensetning endres nærmest fra uke til uke
- **Hva skal beskrives? Direkte eller også indirekte utslipp utslipp**
  - Mest mening med D+I, men det øker også kompleksiteten i analysen dramatisk!
- **Hvem skal analysere? Produsentene? Myndighetene?**
  - Mest realistisk med produsentansvar MEN ulike bedriftsstørrelser har ulike forutsetninger for å gjøre analyser (Block Watne vs lokal byggmester...)
- **Hvem skal omfattes av ordningen? Frivillig eller pålagt?**
  - Mest aktuelt med pålagt ordning, MEN vil internasjonale ordninger (WTO, EØS) godta et slikt pålegg – evt. vil land droppe Norge som marked?

Metodiske og praktiske utfordringer

- **Enighet om standardiserte metoder**
  - Mat for jurister..
- **Systemavgrensninger**
  - ”energiforbruket for å lage matpakken til han som lager lastebilene som kjører materialet til fabrikken som lager råvarene til.....”
- **Sammenliknbare og konsistente data**
  - Data blir dårligere lengre bakover i kjeden.....
- **Datagrunnlag**
  - Generelle vs. spesifikke data (vil bedriftene offentliggjøre ”sine” tall?)
- **Hvor er ”stoppunktet” for analysene?**
  - Samme importerte produkt som selges i Oslo og Finnmark vil ha ulik belastning med samme importhavn. Hva med innenlandske produkter og tjenester?

Svar på problemstilling 3:

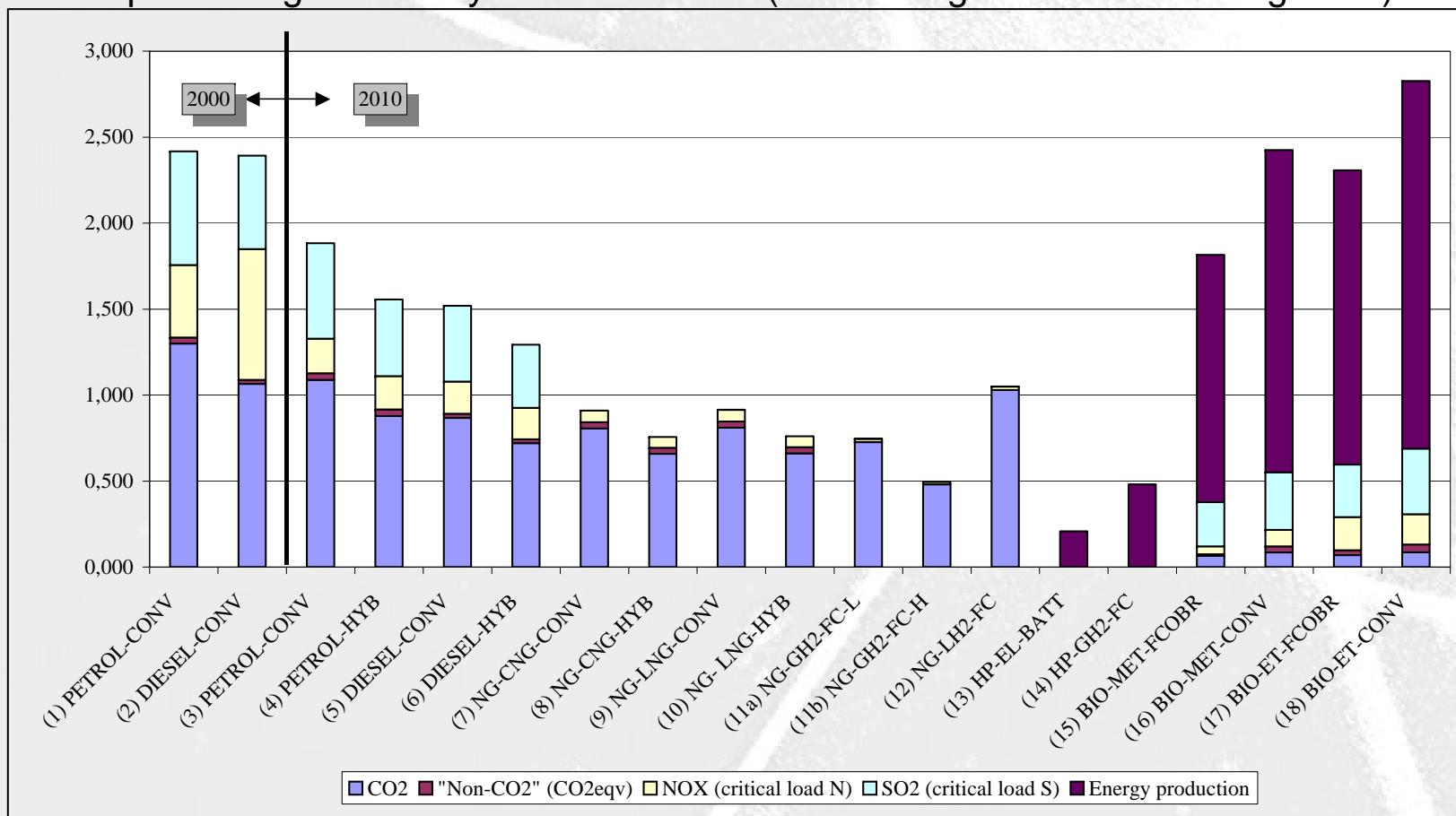
Hvordan kan man – eventuelt – tenke seg en ordning med klimamerking av varer og tjenester?

- **Usikkert....**
- **Tvilende til om det er praktisk mulig å merke alle produkter og tjenester. Usikker også på om det er fornuftig**
  - Stein Ørnhøy: "Fri oss fra å måtte bruke tid på de mange og uviktige valg"
- **Nødvendig med metodiske avklaringer**
  - men viktig å unngå "standardiserings-hengemyra"..
- **Avgrens til de mest utslippsintensive varer og tjenester: de tre store B-ene "Biff", "Bil" og "Bolig"**
  - Begynn med "Biffen" (samarbeid med Sverige) og "Bilen" (men: nødvendig med en internasjonal / Europeisk ordning?)
- **Derfor: Kanskje er det andre tilnærminger til en forbrukerinnrettet klimapolitikk som er mer fornuftig og effektiv?**

- **Noen eksempler på beregninger av miljøbelastning fra forbruk utført ved Vestlandsforskning**

Transport

Eksempel økologisk fotavtrykk av drivstoffer (kan lett regnes om til drivhusgasser)

Kilde: Beregninger gjort av Vestlandforskning (Høyer og Holden, 2006)

Mat

Tabell 13 Arealproduktivitet og energiinnhold for ulike råvarer

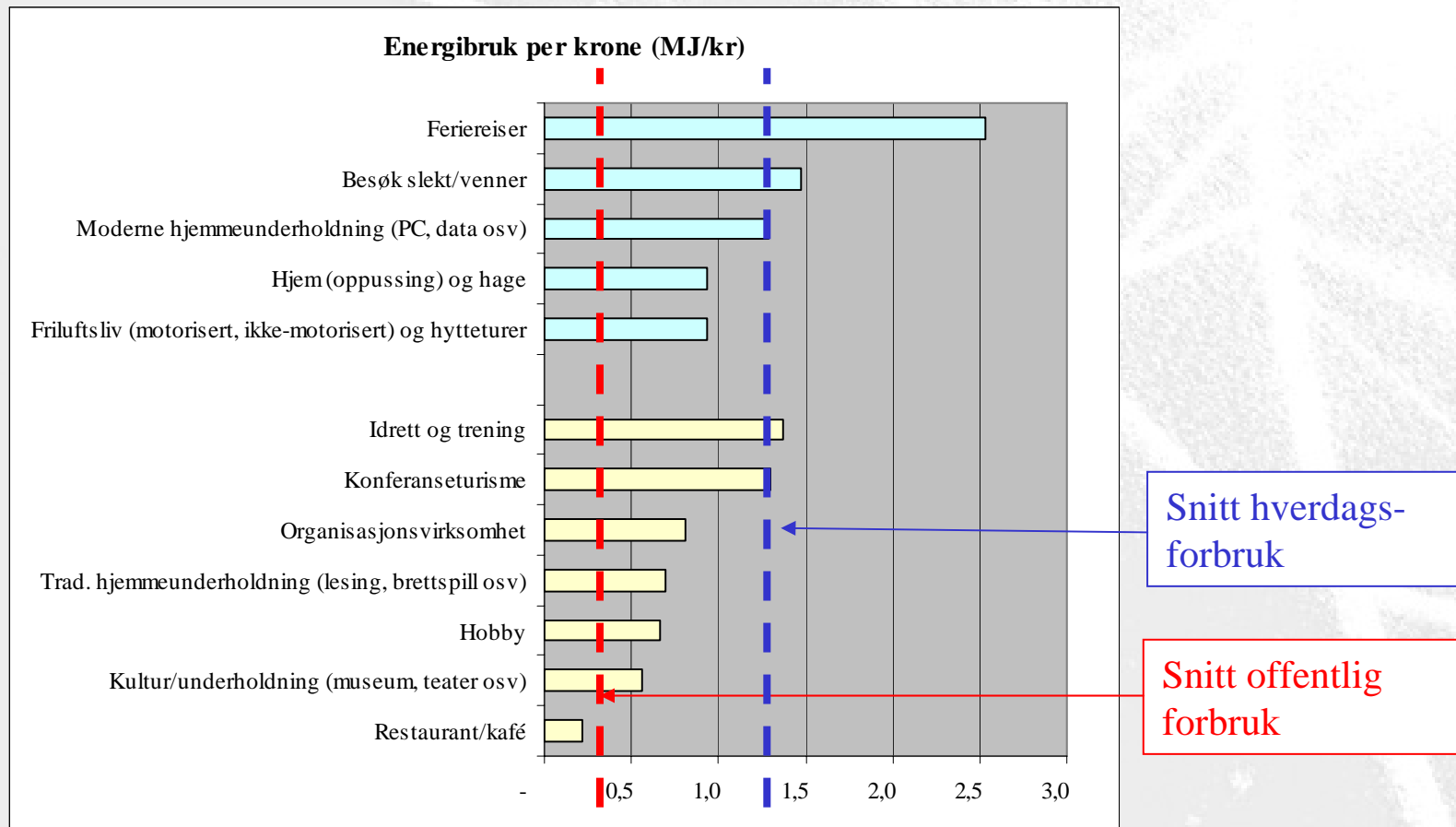
Produkt	Global produktivitet (kg/hektar)	Økologisk fotavtrykk (hektar/tonn) ⁴²	Energiinnhold (kcal/kg) ⁴³	Fotavtrykk- intensitet (m ² /kcal)
Soyabønner	2 115	1,50	4 280	3,50
Kornprodukter	2 640	1,20	3 000	3,99
Frukt og grønt	12 120	0,26	500	5,22
Fisk	29	2,11	1 650	12,81
Smør	34	11,35	7 460	15,22
Melk	336	1,15	500	22,99
Fjørfe	734	4,31	1 500	28,75
Småfe	52	7,39	2 300	32,12
Egg	550	5,75	1 500	38,36
Storfe	24	16,31	2 500	65,24
Ost	34	11,35	1 500	75,69

Kilde: *Det økologiske fotavtrykk for Oslo kommune – resultater og forslag til anvendelse av økologisk fotavtrykk som styringsindikator*. VF-rapport 2/2002.

Fritidsforbruk

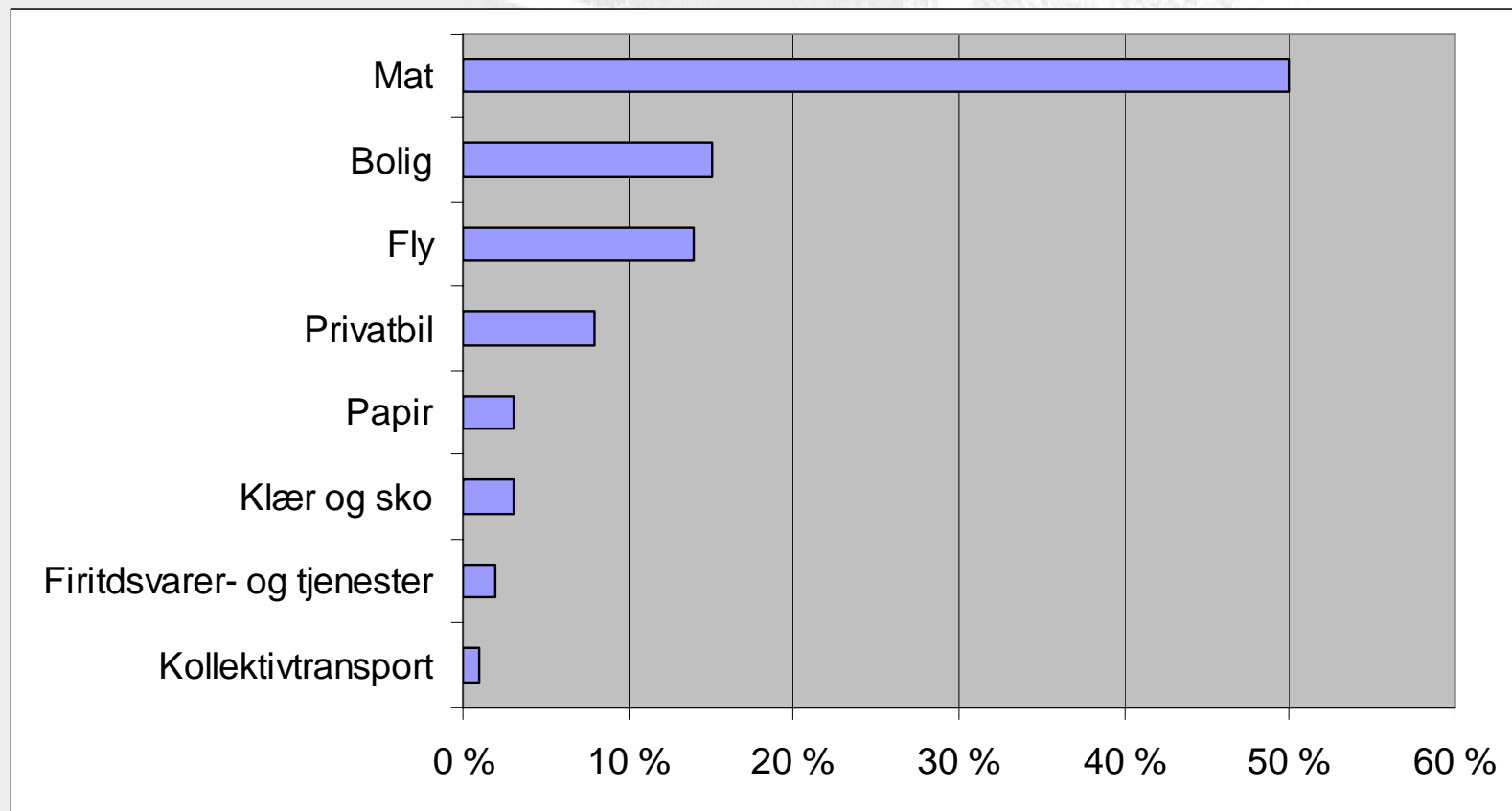
Samlet direkte og indirekte energiforbruk av nordmenns fritidsforbruk, 2002

Kilde: Miljøbelastninger fra norsk fritidsforbruk – en kartlegging. VF-rapport 1-07.

Husholdningenes forbruk

Fordeling av det økologiske fotavtrykket, Oslo 2002

Kilde: *Det økologiske fotavtrykk for Oslo kommune – resultater og forslag til anvendelse av økologisk fotavtrykk som styringsindikator. VF-rapport 2/2002.*

Noen relevant prosjekter ved Vestlandsforskning

- **2001: Beregning av de forbruksrelaterte klimagassutslippene i Stavanger og utarbeiding av en Klimakalkulator, i samarbeid med Stiftelsen Idébanken. For Stavanger kommune. Se <http://vfp1.vestforsk.no/miljokalk/>**
- **2002; 2006: Beregning av det økologiske fotavtrykket av forbruket i Oslo, i samarbeid med ProSus, Univ. i Oslo. For Oslo kommune.**
- **2005-06: Beregning av det samlede energiforbruket som skyldes norsk fritidsforbruk, i samarbeid med SIFO. Finansiert av Norges forskningsråd.**
- **2007-08: Sammenligning av miljøbelastningen fra norsk produksjon og norsk forbruk for 1987, 1997 og 2007. Prosjekt for Barne- og likestillingsdepartementet og Miljøverndepartementet**